

Αναγνωστική Εταιρεία Κέρκυρας, 23.9.2011
Διάλεξη του κου Lorenzo Amberg, Πρέσβη της Ελβετίας στην Ελλάδα

**«Μια συνεχής καλή πρόθεση, αναλλοίωτη, πάντοτε ευγενής,
ολοένα και πιο μεγάλη»¹**

**Ο Καποδίστριας, πρωταγωνιστής με κομβικό ρόλο
στην ιστορία της Ελβετίας (1813-1815)**

Είναι μεγάλη μου τιμή να βρίσκομαι κοντά σας, στο χώρο της σεβαστής Αναγνωστικής Εταιρείας της Κέρκυρας, για να θυμηθούμε κάποιες πτυχές της ζωής αυτού του μεγάλου πολιτικού άντρα που υπήρξε ο Ιωάννης Καποδίστριας: θα ήθελα σήμερα να σας μιλήσω για το ρόλο που διαδραμάτισε στη θεσμική αναδιοργάνωση της Ελβετίας, καθώς και στην ενδυνάμωση του καθεστώτος της μόνιμης ουδετερότητας. Δεν θα σας μιλήσω ως ιστορικός, αφού δεν έχω αυτή την ιδιότητα, αλλά ως ευγνώμων πολίτης, όπως επίσης και ως διπλωματικός εκπρόσωπος της σύγχρονης Ελβετίας, η οποία, χωρίς εκείνον, αναμφίβολα, δεν θα ήταν αυτό που είναι σήμερα.

Πρώτη αποστολή του Καποδίστρια στην Ελβετία από τον Σεπτέμβριο 1813 ως τον Νοέμβριο του 1814

Ο Καποδίστριας εισέρχεται στην ελβετική ιστορία σε μια κρίσιμη στιγμή, ενώ επικρατεί το συγκεντρωτικό κράτος, το οποίο θέλησε να δημιουργήσει η Γαλλία, κατόπιν της εισβολής της το 1798 στην Ελβετία, και καταλήγει σε μια κατάσταση χάους, πραξικοπημάτων και αναρχίας το 1802. Ο Ναπολέων, έχοντας αποσύρει τα στρατεύματά του, επιβάλλει τότε στους Ελβετούς το καθεστώς της ομοσπονδίας. Επιστρέφει στα καντόνια τις εξουσίες τους και καταργεί την κεντρική κυβέρνηση. Πρόκειται για μια «διαμεσολάβηση» ανάμεσα στα αριστοκρατικά και στα προοδευτικά καντόνια, αλλά πρόκειται πρωτίστως για «επιβολή». Το κάθε καντόνι έχει το δικό του σύνταγμα, αλλά αυτά τα συντάγματα είναι περίπου όμοια και δεν λαμβάνουν υπόψη τους τις ιστορικές, θρησκευτικές και γλωσσολογικές ιδιαιτερότητες του κάθε καντονιού. Η Ελβετία, μεταξύ του 1802 και του 1813 γίνεται ακόμα πιο εξαρτημένη από τη Γαλλία από ό,τι στο παρελθόν. Είναι υποχρεωμένη να διαθέσει 16.000 στρατιώτες στον στρατό του Ναπολέοντα, προκειμένου να λάβουν μέρος στους διάφορους πολέμους, με αποτέλεσμα σημαντικές ανθρώπινες απώλειες, κυρίως κατά την Ρωσική εκστρατεία.

Το 1813, 130.000 Ρώσοι και Αυστριακοί στρατιώτες εισβάλλουν στην Ελβετία, προκειμένου να πολεμήσουν τα γαλλικά στρατεύματα στα σύνορά της. Η τάξη του ελβετικού κράτους, την οποία έχει επιβάλει η Γαλλία καταρρέει άμεσα. Η ομοσπονδιακή Βουλή, το Κοινοβούλιο που απαρτίζεται από δύο βουλευτές από το κάθε καντόνι, αλλά χωρίς πραγματικές αρμοδιότητες, καταργεί το σύνταγμα, το λεγόμενο «Σύνταγμα της διαιτησίας».

Οι νικήτριες Δυνάμεις, η Αγγλία, η Ρωσία, η Πρωσία και η Αυστρία, όπως γνωρίζουμε, ξεκινούν την αναδιοργάνωση της Ευρώπης, αποκαθιστώντας κυρίως την παλιά τάξη πραγμάτων. Ποια θα είναι η θέση της Ελβετίας, η οποία βρίσκεται γεωγραφικά στο κέντρο της Ευρώπης; Μεταξύ των Μεγάλων Δυνάμεων, η Ρωσία είναι εκείνη που εκδηλώνει το μεγαλύτερο ενδιαφέρον για την Ελβετία. Ο Καποδίστριας λαμβάνει εντολή από τον Τσάρο

¹ «Ο κόμης Καποδίστριας έχει εκδηλώσει για τον σκοπό μας μια συνεχή καλή πρόθεση, αναλλοίωτη, πάντοτε ευγενή, ολοένα και πιο μεγάλη (...)» - Ο François d'Ivernois, εκπρόσωπος της Γενεύης στο Συνέδριο της Βιέννης, με τον Pictet de Rochemont, στα πρακτικά της 17/4/1815.

Αλέξανδρο Α' να «σώσει (την Ελβετία) από το γαλλικό δεσποτισμό» και να τη συνδράμει ώστε «να ξαναβρεί τον εαυτό της και να λάβει μέρος [...] στο μεγάλο έργο της ευρωπαϊκής αναδόμησης» (Bouvier-Bron, σελ. 19).

Ο Καποδίστριας, σχέδιο του Brioullon, γύρω στα 1820

Ο Καποδίστριας λοιπόν φτάνει στην Ελβετία τον Νοέμβριο του 1813 και θα παραμείνει εκεί ως τον Σεπτέμβριο του 1814. Φέρει τον τίτλο του έκτακτου απεσταλμένου και εξουσιοδοτημένου αντιπροσώπου του Ρώσου Τσάρου. Συνεργάτες του είναι ο Αυστριακός διπλωμάτης, Lebzeltner, αργότερα ο Schraut, επίσης ένας Άγγλος, ο Cunnning και άλλοι. Κανείς τους όμως δεν θα παραμείνει στην Ελβετία καθ' όλη αυτή την περίοδο, και όπως επισημαίνει και η κ. Michèle Bouvier-Bron, ο Καποδίστριας «αδιαμφισβήτητα άσκησε την πλέον καθοριστική επιρροή» μεταξύ των απεσταλμένων των Μεγάλων Δυνάμεων.

Τον Σεπτέμβριο του 1813, η Ελβετία είναι κατακερματισμένη. Η χώρα σπαράσσεται από πολιτικούς διχασμούς, από διαμάχες επιρροών, από εδαφικές διεκδικήσεις. Πρόκειται για μια πολύ οδυνηρή μεταβατική περίοδο, και η κατάσταση είναι τόσο σοβαρή, ώστε η χώρα να βρίσκεται στο μεταίχμιο ενός εμφυλίου πολέμου. Ο Κερκυραίος, ο οποίος, απαντώντας στον τσάρο, δηλώνει ότι γνωρίζει την Ελβετία μόνο από τα βιβλία και πως δεν μιλά γερμανικά, βουτάει στα βαθιά νερά και αναπτύσσει μια αξιοθαύμαστη δραστηριότητα. Σε λίγο καιρό, γίνεται γνώστης των ελβετικών πραγμάτων. Επισκέπτεται όλους τους παράγοντες, όλα τα καντόνια, συντάσσει σχέδια αποφάσεων και συνταγμάτων, συμβουλευεται, κατευνάζει τα πάθη, αναζητά συμβιβασμούς, και την ίδια στιγμή αναφέρει πιστά και λεπτομερώς στους ανωτέρους του όλα όσα συμβαίνουν στην Ελβετία. Μόνο μια φορά χρησιμοποιεί, μαζί με τους συναδέλφους του, την απειλή: Τον Αύγουστο του 1814, όταν η ομοσπονδιακή Βουλή ή το Κοινοβούλιο, το οποίο εδρεύει στη Ζυρίχη, δεν έχει καταλήξει στο κείμενο του νέου ελβετικού Συντάγματος, οι ξένοι διπλωμάτες απειλούν να διαλύσουν τις σχέσεις τους με τη

Βουλή και να εγκαταλείψουν τη χώρα στους διχασμούς της. Τρεις μέρες αργότερα υιοθετείται το Σχέδιο του Συντάγματος.

Στο τέλος αυτού του μαραθωνίου, όχι μόνο η Ελβετία, αλλά και το κάθε καντόνι έχει το δικό του Σύνταγμα. Η πολιτική ειρήνη έχει αποκατασταθεί, όπως επίσης και μια κάποια ισορροπία μεταξύ των καντονιών, τα οποία έχουν όλα τα ίσα δικαιώματα. Η Ελβετία αναγνωρίζεται από τους Συμμάχους (σημειώνουμε ότι ορισμένα μικρά κρατίδια εξαφανίστηκαν την εποχή εκείνη, όπως η Γένοβα ή η Βενετία).

Ασφαλώς, δεν πρόκειται ακόμα για την Ελβετία που διαμορφώθηκε αργότερα το 1830 και το 1848. Το ομοσπονδιακό κράτος είναι ακόμα αδύναμο, η ύπαρξή του σε εμβρυϊκό στάδιο. Ωστόσο, έχουν τεθεί οι βάσεις. Εκεί όπου ο Ναπολέων απέτυχε με τη βία, ο Καποδίστριας τα κατάφερε με τον διάλογο, τη δύναμη της πειθούς και την επιμονή του. Αυτός ο ιδιοφυής διπλωμάτης, όχι μόνο κατανόησε από πολύ νωρίς την πολυπλοκότητα της ελβετικής πραγματικότητας στις παραμικρές της λεπτομέρειες, αλλά εντέλει κατάφερε να πείσει τους συνομιλητές του ότι η λύση που τους πρότεινε ήταν για το συμφέρον τους. Αργότερα, μετά την έκρηξη της ελληνικής επανάστασης το 1821, σε μια επιστολή του σε Κερκυραίο θα γράψει τα εξής: «Η αναγέννηση και η πραγματική ανεξαρτησία ενός λαού δεν μπορούν παρά να είναι έργο του ιδίου. Μια εξωτερική βοήθεια μπορεί ενδεχομένως να τις διευκολύνει, όχι όμως και να τις δημιουργήσει.» (Chronos). Αναμφίβολα, ο Καποδίστριας είχε ήδη υιοθετήσει αυτήν την άποψη όταν οργάνωνε τα ζητήματα της Ελβετίας. Το απόσπασμα αυτό επιβεβαιώνει επίσης ότι ο Καποδίστριας δεν έπαψε ποτέ να είναι ένας Έλληνας πατριώτης, έτοιμος να υπηρετήσει τον απελευθερωμένο του λαό και να αναδιοργανώσει το Κράτος του, όπως και θα το κάνει από το 1829 ως το 1831.

Κατά τους μήνες των διαπραγματεύσεων, σχολιάζει με ενάργεια: «Στις δημοκρατίες, συζητάμε πολύ, παίρνουμε αποφάσεις με δυσκολία, και ενεργούμε με μεγάλη βραδύτητα.» Είναι μια ορθή ματιά και όσον αφορά στη λειτουργία της Ελβετίας, αυτό ισχύει απολύτως, ακόμα και στις μέρες μας: οι συζητήσεις διεξάγονται έτσι ώστε να ακούγεται η φωνή όλων των κομμάτων, και η δυσκολία λήψης αποφάσεων προέρχεται από την αναγκαιότητα εξεύρεσης συμβιβασμών, και η βραδύτητα των ενεργειών αποτελεί το τίμημα της απουσίας μιας ισχυρής κεντρικής εξουσίας. Η τελευταία ενισχύεται ωστόσο σε περίπτωση κινδύνου, για παράδειγμα σε περίπτωση εξωτερικής απειλής.

Διαβάζοντας τις επιστολές και τις αναφορές του, φαίνεται ότι, παρά τον τεράστιο φόρτο της δουλειάς, παρ' όλες τις συκοφαντίες εναντίον του, κατά τα διάφορα στάδια των διαπραγματεύσεων, από τους μεν και τους δε, ο Καποδίστριας δένεται με την Ελβετία. Στο τέλος της αποστολής του, τον Σεπτέμβριο του 1814, γράφει στον πατέρα του τα εξής:

«Τα ζητήματα της Ελβετίας ολοκληρώθηκαν. Η Βουλή επικύρωσε τελικά το ομοσπονδιακό Σύνταγμα [...]. Ολοκληρώθηκε μια εξαιρετικά πολύπλοκη διαπραγμάτευση, με ατέλειωτες δυσκολίες και ταξίδια και γραπτά και δοκιμασίες και συντάγματα και σχέδια – αλλά δεν πειράζει. Αυτοί οι υπέροχοι άνθρωποι με γέμισαν με στοργή και ειλικρινή εγκαρδιότητα. Η εμπιστοσύνη που μου έδειξαν με αποζημίωσε σε μεγάλο βαθμό για όλες μου τις προσπάθειες. Αν, στο μέλλον, θέλουν να είναι ευτυχισμένοι και να χαίρονται την ανεξαρτησία τους, εκτιμώ ότι δεν θα έχω χάσει ούτε το χρόνο, ούτε τον κόπο μου.» (Bouvier-Bron, σελ. 271).

Και να τι είπε για τη διαπραγματευτική ευφυΐα του Καποδίστρια εκείνος που υπήρξε για κάποιο διάστημα γραμματέας του, ο Elie-Ami Bétant από τη Γενεύη, στη βιογραφία του

Καποδίστρια το 1839: «Γεννημένος σε μια ευάλωτη και διαιρεμένη δημοκρατία, εξοικειωμένος [...] με τη γλώσσα των λαϊκών παθών, ο Καποδίστριας είχε απόλυτη άνεση απέναντι στις διαμάχες των κομμάτων που ανατάραζαν την Ελβετία, την εποχή εκείνη. Κατάφερε να κερδίσει την εκτίμησή τους, γιατί δεν χρησιμοποίησε ούτε διπροσωπία, ούτε ακαμψία απέναντί τους, και εισχώρησε με ειλικρίνεια στα εσωτερικά τους ζητήματα [...]» (Bétant, σελ. 25).

Κατά την πρώτη του αποστολή στην Ελβετία, ο Καποδίστριας κατάφερε επίσης να δημιουργήσει φιλικούς δεσμούς με πολλές προσωπικότητες της δημόσιας ζωής, όπως τον Fellenberg, τον περίφημο ιδρυτή και διευθυντή της σχολής του Hofwyl, τον φιλελεύθερο βουλευτή από το καντόνι του Vaud, τον Henri Monod, όπως επίσης και τον Charles Pictet de Rochemond. Οι σχέσεις αυτές θα ενισχυθούν και, όπως ξέρετε, ο Καποδίστριας, μην μπορώντας να επιστρέψει στα Επτάνησα, εξαιτίας των Άγγλων που είχαν καταλάβει τα νησιά, θα εγκατασταθεί προσωρινά, αλλά για αρκετά χρόνια στην Ελβετία, και συγκεκριμένα στη Γενεύη, η οποία θα γίνει ένα από τα κέντρα του ευρωπαϊκού φιλελληνισμού. Αυτό όμως αποτελεί θέμα για μια άλλη διάλεξη!

Ο Καποδίστριας, με τον τρόπο αυτόν συνέβαλε αποφασιστικά στη δημιουργία ενός βιώσιμου και σχετικά ανεξάρτητου κράτους. Το 1814, όλα τα ξένα στρατεύματα εγκατέλειψαν τη χώρα και η Ελβετία βρέθηκε πλέον υπό την παρακολούθηση των συμμαχικών Δυνάμεων, αλλά όχι υπό την κηδεμονία τους. Η Ρωσία μερίμνησε ώστε να περιοριστεί όχι μόνο η επιρροή της Γαλλίας, αλλά και της Αυστρίας. Καμία Μεγάλη Δύναμη δεν είχε κυρίαρχη επιρροή στην Ελβετία. Η Ρωσία χρησιμοποιεί πλέον τη δύναμή της, αποκλειστικά για να καταστήσει όλο και πιο ανεξάρτητη, ακόμα πιο ουδέτερη την Ελβετία. Αυτό προκύπτει στο Συνέδριο της Βιέννης, όπου παρευρίσκεται ο Καποδίστριας, αμέσως μετά το τέλος της αποστολής του στην Ελβετία.

Εκπρόσωπος της Ρωσίας στο Συνέδριο της Βιέννης, Σεπτέμβριος 1814 – Ιούνιος 1815

Σε ομοσπονδιακό επίπεδο, η Ελβετία εκπροσωπείται στο Συνέδριο της Βιέννης από μια αντιπροσωπεία τριών συντηρητικών πολιτικών, μελών της Βουλής (κοινοβουλίου), αντιπροσωπεία η οποία εδρεύει την περίοδο εκείνη στη Ζυρίχη. Το κεντρικό πρόσωπο όμως είναι αναμφίβολα ο πολιτικός από τη Γενεύη, Charles Pictet de Rochemont, ο οποίος ήταν εντεταλμένος της Δημοκρατίας της Γενεύης. Η Γενεύη είναι τότε σύμμαχος της Ομοσπονδίας, αλλά όχι ακόμα μέλος της, καθώς δεν αποτελεί ακόμα καντόνι. Ο Pictet de Rochemont συνοδεύεται από τον François d'Ivernois. Σκοπός του Pictet είναι να προσαρτήσει τη Γενεύη στην Ομοσπονδία ως καντόνι εξομαλύνοντας το έδαφος της Δημοκρατίας, έτσι ώστε να διαμορφωθεί σε μια ενότητα και να συνδεθεί με το ελβετικό έδαφος. Η στρατηγική του Pictet είναι η εξής: η ασφάλεια της Γενεύης δεν μπορεί να εξασφαλιστεί παρά μόνο εάν η τελευταία γίνει μέλος της Ομοσπονδίας. Η δε ασφάλεια της Ομοσπονδίας εξαρτάται επίσης από τη στρατιωτική ασφάλεια των συνόρων του καντονιού της Γενεύης. Ας ρίξουμε μια ματιά στο χάρτη, και θα συνειδητοποιήσουμε πόσο δύσκολο εγχείρημα είναι αυτό, εφόσον προϋποθέτει ότι ζητείται από τη Γαλλία, η οποία εκείνον τον καιρό βρίσκεται σε διαδικασία αποκατάστασης του παλαιού καθεστώτος, να γίνει σύμμαχος των Μεγάλων Δυνάμεων και να συμμορφωθεί με τις εδαφικές παραχωρήσεις.

O Charles Pictet de Rochemont (1755-1824)

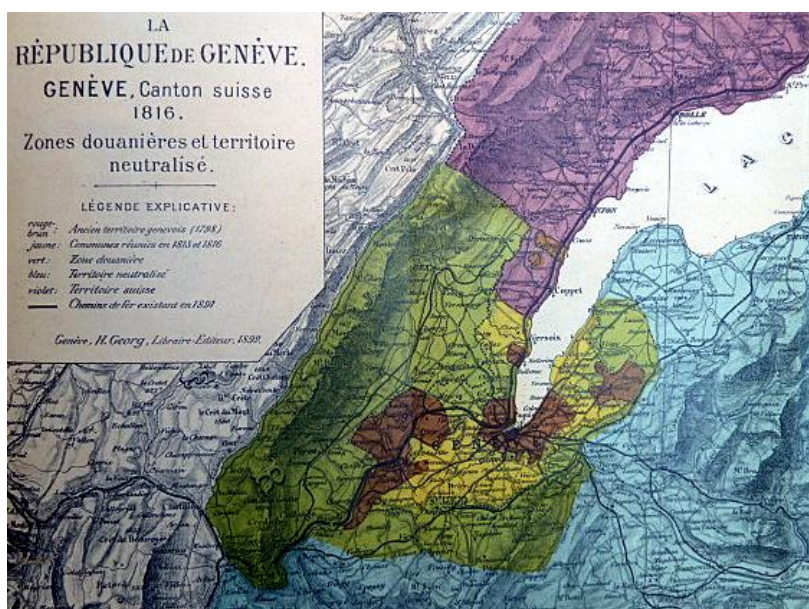
Καθ' όλη τη διάρκεια του Συνεδρίου της Βιέννης, ο Καποδίστριας αποδεικνύεται πιστός σύμμαχος των Ελβετών και συγκεκριμένα του Pictet de Rochemont, όπως επιβεβαιώνεται από την ογκώδη διπλωματική τους αλληλογραφία. Βρισκόμαστε ενώπιον μιας μοναδικής συνεργασίας μεταξύ των δύο αντρών, οι οποίοι συναντώνται πολύ συχνά, χωρίς το πρωί. Ο Pictet ενημερώνεται για τις τελευταίες εξελίξεις των διαπραγματεύσεων. Ορισμένες φορές, ο Καποδίστριας του ζητά να του υποβάλει σχέδια και αιτήματα που αφορούν την Ελβετία, προκειμένου να τα διαβιβάσει, εξ' ονόματός του, στους τότε αξιωματούχους υπουργούς στη Βιέννη. Οι δύο άντρες μοιράζονται στιγμές ικανοποίησης, αλλά και απογοήτευσης: ο τροχός της διπλωματικής τύχης γυρίζει αδιάκοπα. Μπορούμε να βεβαιώσουμε, χωρίς να ανατρέξουμε σε λεπτομέρειες, συμφωνώντας με τον Pictet και τον συνάδελφό του d'Ivernois, ότι ο Καποδίστριας υπήρξε ο πιο πιστός δικηγόρος, ακούραστος και πλέον αποτελεσματικός μεσολαβητής των συμφερόντων της Γενεύης και της Ελβετίας στη Βιέννη.

Κατά την επιστροφή του από τη Βιέννη, τον Απρίλιο του 1815, ο Pictet γράφει στην αναφορά της ολοκλήρωσης της αποστολής στο μεγάλο Συμβούλιο της Γενεύης:

«(...) μεταξύ εκείνων που ενδιαφέρθηκαν για τα επιτεύγματά μας, κανείς δεν το έπραξε με περισσότερη συνέχεια, καλή διάθεση, ευφυΐα και αποτελεσματικότητα από τον κόμη Καποδίστρια. Κατά τις ενενήντα δύο συνεδριάσεις (=συναντήσεις) που είχα μαζί του, ήταν πάντα ίδιος και απaráλλαχτος, ο καλύτερος οδηγός, ο καλύτερος σύμβουλος και προικισμένος με μια υπομονή, η οποία δεν κάμφθηκε ποτέ, παρ' όλο που τα ζητήματα της Ελβετίας του έδωσαν αφορμή να τα αποστραφεί και παρ' όλο που ανέλαβε κατά κύριο λόγο τη μεγάλη διαπραγμάτευση με την Πολωνία και την Σαξονία, κάτι που θα μπορούσε να δικαιολογήσει την αδιαφορία του απέναντι στα συμφέροντα της ασήμαντης Γενεύης.» (Cramer, I, XXIII).

Όπως γνωρίζουμε, ο Pictet κατάφερε, στην πρώτη Διάσκεψη των Παρισίων και κυρίως στο Συνέδριο της Βιέννης να «εξομαλυνθούν» τα σύνορα του καντονιού της Γενεύης και να συνδεθεί το έδαφός της με εκείνο του κανονιού του Vaud. Ο κανονισμός αυτός επέτρεψε την ενοποίηση της Γενεύης με την Ομοσπονδία. Σε ελβετικό επίπεδο, επιτεύχθηκαν κι άλλες εδαφικές εξομαλύνσεις και τα σύνορα που καθιερώθηκαν στη Βιέννη το 1815 παρέμειναν τα ίδια ως τις μέρες μας. Όσο για την περιοχή του Vaud, από όπου κατάγεται και ο

οικοδιδάσκαλος του Αλεξάνδρου Α', César Laharpe, ο οποίος συμμετείχε επίσης στο Συνέδριο της Βιέννης, ο Καποδίστριας επέμεινε επιτυχώς ώστε αυτή η περιοχή, η οποία ήταν υπό την κατοχή του καντονιού της Βέρνης ως το 1798, να γίνει ένα κυρίαρχο καντόνι και μέλος της Ομοσπονδίας. Οι κάτοικοι του Βο, όπως και της Γενεύης οφείλουν στον Καποδίστρια ιδιαίτερη ευγνωμοσύνη.

Τα νέα σύνορα του καντονιού της Γενεύης μετά το 1815

Η αναγνώριση της ουδετερότητας

Κατά τη διάρκεια του Συνεδρίου της Βιέννης, πραγματοποιείται η επιστροφή του Ναπολέοντα από τη νήσο Έλβα. Οι Σύμμαχοι προετοιμάζουν στρατιωτική επίθεση και ζητούν από την Ελβετία να επιτρέψει στα συμμαχικά στρατεύματα να περάσουν μέσα από το καντόνι του Valais και της Βασιλείας προς τη Γαλλία. Τα ελβετικά στρατεύματα συντάσσονται με τα συμμαχικά στρατεύματα στο Franche-Compté και συμμετέχουν στην πολιορκία του γαλλικού φρουρίου του Huningue, στην απέναντι πλευρά της Βασιλείας. Με τη συνθηκολόγηση αυτού του φρουρίου, τον Αύγουστο του 1815, ολοκληρώνεται η τελευταία στρατιωτική ενέργεια με ελβετική συμμετοχή στο εξωτερικό. Ακολουθεί τότε η Δεύτερη Διάσκεψη των Παρισίων (μία πρώτη Διάσκεψη, η οποία δεν ευδοχώθηκε είχε συγκεντρώσει τους Συμμάχους στο Παρίσι, λίγο πριν από το Συνέδριο της Βιέννης). Αυτή η Διάσκεψη των Παρισίων υιοθετεί, στις 20 Νοεμβρίου 1815, την περίφημη «Διακήρυξη των Δυνάμεων για την αναγνώριση και την εγγύηση της μόνιμης ουδετερότητας της Ελβετίας και του απαραβίαστου του εδάφους της.» Πρόκειται για μια «ρητή και γνήσια αναγνώριση της μόνιμης ουδετερότητας της Ελβετίας», καθώς και για μία εγγύηση «της ακεραιότητας και του απαραβίαστου των εδαφών της σύμφωνα με τα νέα σύνορά της.» Η ουδετερότητα της Ελβετίας αποτελεί όφελος, τόσο για τους Ελβετούς, οι οποίοι από το 1515 προσβλέπουν στην ουδετερότητα, όσο και για τους Συμμάχους. Αυτό απορρέει από τις οδηγίες της ομοσπονδιακής Βουλής προς τον κ. Pictet de Rochemont, αναφορικά με τη δεύτερη Διάσκεψη των Παρισίων, όπου και διαβάζουμε:

«Αυτό που πρωτίστως θα πρέπει να εξασφαλίσει η Ελβετία (...) είναι η εγκαθίδρυση της ουδετερότητάς της, βάση της πολιτικής της ανεξαρτησίας και της στρατιωτικής της κυριαρχίας. Οι συμμαχικές Δυνάμεις θεωρούν τα παραπάνω αναγκαίες προϋποθέσεις για τη μελλοντική ειρήνη της Ευρώπης [...]. Προκειμένου η Ελβετία να είναι ουδέτερη, θα πρέπει να εξασφαλίσει τη δύναμη της αντίστασης που προϋποθέτει η γεωγραφική της θέση και ο πληθυσμός της. Θα πρέπει να διαθέτει τα μέσα να αμυνθεί απέναντι σε επιθέσεις και να προστατευθεί έναντι οποιασδήποτε κυριαρχικής επιρροής της Γαλλίας, ή άλλου όμορου κράτους. Η Αγγλία, η Ρωσία και η Πρωσία επιθυμούν να δουν την Ελβετία σ' αυτήν τη θέση, και δεν έχουμε αμφιβολία πως και η Αυστρία το επιθυμεί ομοίως (...)» (Cramer, II, σελ. 19).

Σ' αυτήν τη Δεύτερη Διάσκεψη των Παρισίων επίσης, ο Pictet de Rochemont συμβουλευεται σχεδόν καθημερινά τον Καποδίστρια. Ο Pictet γράφει τα εξής, τον Οκτώβριο του 1815:

«Πώς θα μπορέσουμε ποτέ να ανταποδώσουμε αυτά που οφείλουμε σ' αυτόν τον υπέροχο Καποδίστρια; Έχει τόσο ευγενικά αισθήματα που θα άξιζε να είναι δικός μας. Είναι ο φοίνικας της διπλωματίας. Χωρίς αυτόν, το Συνέδριο της Βιέννης και οι λοιπές διαβουλεύσεις θα ήταν αξιοθρήνητα (...)» (Cramer, II, 171). Είναι φανερό εδώ ότι ο Pictet βρίσκεται σε μια φάση όπου αμφιβάλλει για την επιτυχία του. Σε διάστημα λιγότερο από ένα μήνα, στις 20 Νοεμβρίου, η Διάσκεψη των Παρισίων υιοθετεί την περίφημη αναγνώριση της ουδετερότητας της Ελβετίας. Και το αξιοσημείωτο είναι ότι το κείμενο αυτής της διακήρυξης έχει συνταχθεί από τον Pictet, κατόπιν αιτήματος του Καποδίστρια, ο οποίος το παρέδωσε χωρίς να αλλάξει λέξη στους Ανώτατους Εκπροσώπους των Συμμάχων. Αυτό αποτελεί, θα μπορούσαμε να πούμε, και τη μεγάλη επιτυχία του «ντουέτου» Καποδίστρια – Pictet.

Επισημαίνουμε ότι αν πράγματι ο Pictet είναι ο πλέον σεβαστός άντρας από τη Δημοκρατία της Γενεύης, παρ' όλα αυτά αποκαλεί επανειλημμένα τον Καποδίστρια «οδηγό» του, όπως και «πυξίδα» του, δηλώνει ότι χωρίς αυτόν δεν θα μπορούσε να επιτύχει το στόχο του, και ας μην ξεχνάμε ότι μιλά για έναν άντρα, ο οποίος είναι 20 χρόνια νεότερός του! Το 1815, ο Pictet είναι 60 ετών και ο Καποδίστριας μόλις 39.

Ο Pictet πεθαίνει το 1824. Η ταφή του γίνεται την πρώτη Ιανουαρίου του 1825 στο νεκροταφείο του Plainpalais στη Γενεύη. «Πίσω από το φέρετρό του, σε θέση συγγενούς, περπατούσε ο «πιστός οδηγός» του στα Συνέδρια της Βιέννης και των Παρισίων. Ο Καποδίστριας, ο οποίος έτυχε, την εποχή εκείνη, να διαμένει στη Γενεύη, είχε ζητήσει την άδειά του να τον συνοδεύσει στην τελευταία του κατοικία.» (Edmond Pictet, σελ. 435).

Οι αρετές του Καποδίστρια αναγνωρίζονται πολύ σύντομα στην Ελβετία. Το 1839, ο παλιός του γραμματέας, ο μεγάλος ελληνιστής και φιλέλληνας από τη Γενεύη, Elie-Ami Bétant, στον οποίο αναφερθήκαμε πιο πάνω, γράφει στη βιογραφία του: «Η στάση του Καποδίστρια στην Ελβετία τον τιμά ιδιαίτερα. Αρχικά, η αποστολή την οποία ανέλαβε είχε προκαλέσει τη μοχθηρία εκ μέρους των διαφόρων κομμάτων, των οποίων θίγονταν τα συμφέροντα. Σιγά σιγά όμως οι υψηλές του αρετές εκτιμήθηκαν περισσότερο και σήμερα, ομόφωνα, οι Ελβετοί λυπούνται για την απώλειά του. Το όνομά του ακούγεται με σεβασμό από άντρες όλων των απόψεων.» (Bétant, σελ. 28).

Γενεύη, η όχθη Ίστρια (Capo d'Istria) στον ποταμό Arve

Ο Καποδίστριας ανακηρύσσεται επίτιμος δημότης της Γενεύης το 1815 και, ένα χρόνο αργότερα, του καντονιού του Vaud. Η Γενεύη, από την πλευρά της έδωσε το όνομά του σε μία από τις ωραιότερες όχθες της και μια αναμνηστική πλακέτα αναρτήθηκε στο σπίτι όπου διέμενε κατά το έτος 1820. Δεν γνωρίζω όμως κάποια παρόμοια επίσημη χειρονομία σε επίπεδο Ομοσπονδίας της εποχής εκείνης. Ανεγέρθηκε ωστόσο ένα άγαλμα του Καποδίστρια, κατόπιν ρωσικής πρωτοβουλίας, στα εγκαίνια του οποίου παρευρέθηκε η κ. Calmy-Rey, επικεφαλής του ομοσπονδιακού Υπουργείου Εξωτερικών, δίπλα στον Ρώσο ομόλογό της, τον κ. Serguei Lavron. Αυτά έλαβαν χώρα τον Σεπτέμβριο του 2009, στις ακτές της λίμνης Λεμάν, στη μικρή πόλη Ouchy, κοντά στη Λωζάννη.

Ο υπουργός των Εξωτερικών, Serguei Lavrov, η επικεφαλής του ομοσπονδιακού Υπουργείου Εξωτερικών, κ. Micheline Calmy-Rey, και ο δήμαρχος της Λωζάννης, κ. Daniel Brélaz, κατά την εγκαινίαση του μνημείου του Καποδίστρια στο Ouchy, κοντά στη Λωζάννη, στις 21 Σεπτεμβρίου 2009.

Η κληρονομιά του Καποδίστρια στην Ελβετία παραμένει επίκαιρη

Μια νέα τάξη πραγμάτων ξεκινά το 1814 και 1815, χάρη στη θέληση των νικητών Συμμάχων έναντι του Ναπολέοντα και συγκεκριμένα χάρη στη Ρωσία, αλλά κυρίως χάρη στη διπλωματική και ανθρώπινη ιδιοφυία του Καποδίστρια. Τα στοιχεία αυτής της νέας κατάστασης είναι τα εξής:

- Η δημιουργία μιας εσωτερικής μόνιμης ειρήνης, βασισμένης σε παραχωρήσεις και σε αμοιβαίους συμβιβασμούς
- Η υιοθέτηση ενός Συντάγματος (στα γερμανικά Bundesvertrag, δηλαδή ομοσπονδιακής Συμφωνίας), προϋπόθεση για τη δημιουργία ενός ομοσπονδιακού κράτους το 1848
- Η ανεξαρτησία και η διεθνής αναγνώριση της ουδετερότητας και της εδαφικής ακεραιότητας της Ελβετίας, με την προϋπόθεση, από ελβετικής πλευράς, της δημιουργίας ενός ομοσπονδιακού στρατού, καθαρά αμυντικού, η μη ένταξη σε αμυντικές συμμαχίες, και η τήρηση μιας απόλυτης ουδετερότητας σε θέματα εξωτερικής πολιτικής.

Ο φεντεραλισμός και η ουδετερότητα, γεννημένοι κάτω από έναν ιστορικό και γεωπολιτικό ευρωπαϊκό αστερισμό, έγιναν στη συνέχεια αναπόσπαστο μέρος του ελβετικού πολιτικού συστήματος, ακόμα και της ίδιας της ταυτότητας της χώρας μου. Η εσωτερική και εξωτερική ειρήνη υπήρξαν αναγκαίες για την οικονομική και εμπορική ανάπτυξη της Ελβετίας, η οποία, για άλλα 100 χρόνια, υπήρξε μια φτωχή χώρα. Η ανάπτυξη των θεσμικών οργάνων της, η συνεχής αναζήτηση μιας ισορροπίας ανάμεσα στις ομοσπονδιακές αρμοδιότητες και εκείνες των καντονιών, η εφαρμογή της αρχής της αλληλεγγύης μεταξύ εύπορων και φτωχότερων καντονιών, οι πολιτικές διαβουλεύσεις μεταξύ τους, βασισμένες στην άμεση δημοκρατία, όλα αυτά θα μπορούσαν να χρησιμεύσουν, σύμφωνα με ορισμένους παρατηρητές, ως πρότυπο για την ευρωπαϊκή οικοδόμηση. Αλλά αυτό δεν είναι το θέμα μας σήμερα εδώ. Η ελβετική δημοκρατία αποτελεί έναν εξαιρετικά πολύπλοκο μηχανισμό, ένα «οργανωμένο χάος», όπως έχει χαρακτηριστεί ενίοτε. Ωστόσο, η λειτουργία της δεν είναι αυτόματη, και δεν είναι κεκτημένη μια για πάντα: Λειτουργεί μόνο όσο οι πολίτες της θέλουν να λειτουργεί.

Όσο για την ουδετερότητα, μπορούμε να πούμε ότι τηρήθηκε κατά τη διάρκεια όλων των συγκρούσεων – και δυστυχώς η Ευρώπη υπήρξε πλούσια στον τομέα αυτό από τα μέσα του 19^{ου} ως τα μέσα του 20^{ου} αιώνα. Συγκεκριμένα, η Ελβετία δεν μετείχε στους δύο παγκόσμιους πολέμους, οι οποίοι διαδραματιζόνταν στα σύνορά μας. Αλλά το να μην συμμετέχεις στις συγκρούσεις δεν σημαίνει ότι παραμένεις αδιάφορος. Ξεκινώντας από τη μάχη του Solferino, το 1863, την οποία παρακολούθησε και περιέγραψε ο μελλοντικός ιδρυτής της Διεθνούς Επιτροπής του Ερυθρού Σταυρού, Henri Dunant, η Ελβετία προσέφερε ανθρωπιστική βοήθεια στα θύματα, για παράδειγμα συντρέχοντας τους πληγωμένους στρατιώτες από όλα τα στρατόπεδα, στέλνοντας ανθρωπιστική βοήθεια ή οργανώνοντας κέντρα αναζήτησης

αγνοουμένων. Είναι η αρχή μιας μεγάλης ανθρωπιστικής παράδοσης, η οποία συνεχίζεται ως και σήμερα.

Η θέση αυτής της «ενεργούς ουδετερότητας» έδωσε στην ελβετική διπλωματία την ευκαιρία να προσφέρει τη συνδρομή της. Αναφέρομαι για παράδειγμα στη διατήρηση, ως τρίτη πλευρά, ενός ελάχιστου βαθμού προξενικών ή πολιτικών σχέσεων μεταξύ εμπόλεμων μερών, ή σε περίπτωση ρήξης διπλωματικών σχέσεων μεταξύ δύο χωρών. Αυτό συνέβη για παράδειγμα το 2008, όταν η Βέρνη έλαβε αίτημα εκ μέρους της Ρωσίας και της Γεωργίας, προκειμένου η Ελβετία να εκπροσωπήσει τα αντίστοιχα συμφέροντά τους. Παρ' όλο που μια σύγκρουση στην Ευρώπη μοιάζει σήμερα εξαιρετικά απίθανη, ωστόσο ο ελβετικός λαός παραμένει ιδιαίτερα προσηλωμένος στην αρχή της ουδετερότητας, κατά 80 ή 90%. Όταν η Ελβετία, με δημοψήφισμα, έγινε μέλος του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών, η κυβέρνηση συνόδευσε το αίτημα της ένταξής της με μια επιστολή όπου υπήρχε η εξής διευκρίνιση: Η ένταξη αυτή, εκ μέρους της Ελβετίας δεν σημαίνει, σε καμία περίπτωση, την εγκατάλειψη της ουδετερότητάς της.

Ουσιαστικά, η Ελβετία συμμετέχει σήμερα σε ψηφίσματα κυρώσεων, τα οποία αποφασίζονται από την Ευρωπαϊκή Ένωση και τα Ηνωμένα Έθνη, σε αποστολές διατήρησης της ειρήνης, όπως στο Κόσσοβο, όχι όμως και σε στρατιωτικές ενέργειες. Το καθεστώς της ουδετερότητας εξηγεί επίσης την επιλογή της Γενεύης, ως έδρα πολλών διεθνών οργανισμών, όπως αυτών των Ηνωμένων Εθνών, του διεθνούς Ερυθρού Σταυρού και πολλών άλλων.

Αν είναι ορθό ότι η δομή του ομόσπονδου κράτους και η πρακτική της ουδετερότητας έχουν αλλάξει τα τελευταία περίπου 200 χρόνια, ωστόσο ο μεγάλος Κερκυραίος, χάρη στη διπλωματική του ιδιοφυΐα και το δέσιμό του με την Ελβετία διαδραμάτισε αποφασιστικό ρόλο για να καθιερωθούν αυτοί οι δύο πυλώνες της κρατικής μας ταυτότητας. Η ευγνωμοσύνη μας προς τον Καποδίστρια δημιουργεί έναν πολύ ισχυρό δεσμό ανάμεσα στην Ελβετία και στην Κέρκυρα, την πόλη καταγωγής του, όπου γεννήθηκε και όπου αναπαύεται.

Σας ευχαριστώ για την προσοχή σας.

E-mail του συγγραφέα :

Lorenzo.Amberg@eda.admin.ch

Βιβλιογραφία:

- Bétant E.-A., *Correspondant du comte J. Capodistrias, Président de la Grèce*, Genève-Paris 1839, vol. I
- Bouvier-Bron Michelle, *Archives Jean Capodistrias, tome IV. La mission de Capodistrias en Suisse (1813-1814)*, Corfou 1984

- Chronos (site russe : http://www.hrono.info/biograf/bio_k/kapodistria.pkp)
- Cramer Lucien, *Correspondance diplomatique de Pictet de Rochemont et de François d'Ivernois*, Paris, Vienne, Turin 1814-1816, 2 vol. Genève-Paris 1914
- Κούκος Ανδρέας, «Η ευρωπαϊκή πολιτική του Ιωάννη Καποδίστρια» *Ιστορία*, τεύχος 505, Ιούλιος 2010, σ. 19-26
- Koukkou Helen E., *John Kapodistrias, A Greek Europhile Diplomat*, Athens 1994
- Κούκκου Ελένη Ε., Παύλωφ-Βάλμα Ευδοκία, *Ιωάννης Α. Καποδίστριας, Ανέκδοτη Αλληλογραφία με τους Philippe-Emmanuel de Fellenberg, Rudolf-Abraham de Schifferli*, 1814-1827, Αθήνα, 1999
- Pictet Edmond, *Biographie, travaux et correspondance de C. Pictet de Rochemont (1755-1824)*, Genève 1892
- Reymond-Exchaquet A.-M., «Un grand Vaudois... oublié ? Capo d'Istria» in *Desmos, Amitiés gréco-suisse*s, bulletin no. 17, décembre 1999, pp. 9-13.